

POLAREGNENE PÅ FRIMÆRKER

Af redaktør *Ib Eichner-Larsen*

Der findes i USA en forening, hvis medlemmer alene er optaget af den fælles interesse at samle frimærker med motiver fra de arktiske egne. Vi, der har viet Grønland vor særlige interesse og har fulgt den arktiske forskning på nært hold, har forudsætningen for at kunne forstå disse frimærkesamlere og kunne vel også have lyst til at kaste et blik i deres album. Her vil man i små billeder, som ofte er rene kunstværker, finde en levende og morsom beretning om forskning og eventyr, naturskønhed og en næsten brutal teknisk udvikling i de barske egne.

Grønlands smukke frimærker er det naturlige udgangspunkt for en sådan samling og burde følgelig have førstepladsen i denne omtale af frimærker fra Arktis, men da kontorchef Jens Fynbo allerede har omtalt de grønlandske frimærker udførligt, vil det kun være overflødig gentagelse at komme med en ny gennemgang af motiverne nu.

Norge udsendte i 1925 sin første frimærkeserie med polarmotiv. Det var silhouetmærker med en isbjørn, der spejder efter Roald Amundsens flyvemaskine på vej til Nordpolen. Mærkerne kom den 1. april til minde om polflyvningen, der da netop var lykkeligt gennemført og havde vakt betydelig opsigt ude i verden. Besynderligt nok er Norges anden store polarforsker Frithiof Nansen først blevet hædret for sin videnskabelige indsats saa sent som i 1947, da hans portræt sammen med Amundsens figurerer tillige med en vignet af den berømte „Fram“ paa et mærke i jubilæumsserien for det norske postvæsen. Vel findes Nansens portræt på mærker i 1935 og 1940, men baggrunden for disse mærker var hans humanistiske arbejde i forbindelse med Nansens Flygtningefond i Geneve. Deciderede polarfrimærker finder man videre i 1957, hvor et sæt frimærker for Det Geofysiske År viser kort over Svalbard og gengiver en akvarel af professor Henrik Mohn med motiv fra Jan Mayen. Ligeledes finder man i 1942 et typisk arktisk kystbillede på det ene af mærkerne til minde om den norske nationalsangs komponist Richard Nordraak. Endelig er flere sæt frimærker med Nordkap som motiv berettiget til omtale her.

New Foundlændernes hovederhverv, sælfangst og fiskeri, har gjort dem så fortrolige med de arktiske egne, at disse hyppigt er gengivet på frimærkernes skil-

dring af deres dagligliv og erhverv, selv om denne engelske dominion er beliggende syd for Polarkredsen. Allerede i 1866 møder man det første frimærke med en sælhund – det første frimærke med arktisk motiv – og et frimærke fra 1933 viser en sælfanger i svær is, medens sæler hyppigt går igen på mærkerne i de mellemliggende og følgende år. Et majestætisk isbjerg pryder et mærke i en jubilæumsserie fra 1897, og det samme er tilfældet på et erindringsfrimærke fra 1941, udsendt i anledning af 50 året for grundlæggelsen af Grenfell-missionen i Labrador. Mærket viser desuden et portræt af missionæren sir Willfred Grenfell og hans flydende kirke, kutteren „Strathcona“. Endelig møder man en hundeslæde på en luftpostserie fra 1931.

Canada har derimod først i de senere år haft opmærksomheden henledt på polar-egnenes motivmuligheder, men har til gengæld præsteret nogle af de smukkeste mærker inden for emnet. I årene 1953–57 er udsendt en række mærker med dyremotiver, og man finder blandt disse en knejsende isbjørn, en lige så imponerende hvalros samt det karakteristiske hoved af en moskusokse – ejendommeligt nok forøvrigt, at dette særprægede dyr aldrig har figureret på et grønlandsk frimærke. Blandt dyremotiverne finder man desuden to fuglearter, nemlig sulen og lommen. Den 5. juli 1957 hædrede man polarforskeren, geografen David Thompson med et frimærke i anledning af 100 året for hans død. Han var et engelsk vaishusbarn, som 13 år gammel kom til Canada i 1784, fik ansættelse i Hudson Bay Company og udforskede Nordvest-territoriet. Videre fejrede man i 1958 en fransk polarforsker fra begyndelsen af det 18. århundrede med et frimærke. Det var Pierre Gaultier de Varenne, Sieur de la Verendrye. Endelig har Canada i 1955 udsendt et af de smukkeste polarfrimærker - en eskimo i kajak foran et isfjeld, spejdende efter en flyvemaskine. Et enkelt og meget virkningsfuldt motiv.

Også USA er med sin 49. stat, Alaska, repræsenteret i Arktis. Det første mærke, som bør medtages i denne oversigt, kom allerede i 1909 i anledning af Alaska-Yukon-Pacifik udstillingen og viste portrættet af statssekretæren, kaptajn William H. Seward. Et mærke fra 1937 viser Alaskas højeste bjerg Mt. Mac Kinley, og endelig kom der i 1959 et luftpostmærke, da Alaska blev ophøjet til USAs nyeste stat. Blandt USAs mærker finder man videre en hyldest til admiral Richard Byrd i forbindelse med hans anden antarktiske ekspedition i 1933. Ganske vist beskæftiger vi os her kun med arktiske mærker, men da der på globen, hvor Byrds ekspeditioner er indtegnet, også er anført hans nordpolsekspedition i 1926, må mærket regnes med blandt de arktiske.

Det nyeste og mest iøjnefaldende mærke er imidlertid det 4 centmærke, som kom den 6. april 1959 i dobbelt anledning. Mærket markerer nemlig ikke blot 50 året for admiral Robert E. Peary's nordpolsekspedition i 1909, hvor han som den første nå-



Fra frimærkesamlerens arktiske billedbog - en samling miniaturer som mindeplader for natur og forskning, historiske bedrifter og teknikkens fremskridt i jordens barskeste egne.

ede frem til jordens top, men man fejrede samtidig den tekniske udvikling, som havde muliggjort, hvad der hidtil kun havde eksisteret i Jules Verne's fantasi: at føre en ubåd under Nordpolens is. På mærket gengives atom-ubåden Nautilus sammen med Peary's hundeslæde.

I Sovjet finder man den fyldigste polarfilateli og kommer her på nært hold af et af Ishavets største dramaer, redningen af professor O. J. Schmidts såkaldte Tjeljuskin-ekspedition. Isbryderen „Tjeljuskin“, som var bygget i København, startede den 9. august 1933 med 107 besætningsmedlemmer og videnskabsmænd til afløsning af en videnskabelig station på Wrangeløen. Det var hensigten at lodse isbryderen gennem Nordøstpassagen ved observationer og isefterretninger pr. radio og flyvemaskine. Den 13. februar 1934 blev „Tjeljuskin“ skruet ned nær Wrangeløen, efter at isen havde ført den tilbage fra Beringshavet. Besætning og videnskabsmænd slog lejr på en isflage, og alle blev reddet ved en storstilet undsætning, som blev gennemført på 39 dage - fra 5. marts til 13. april - takket være heltemodig indsats af syv russiske piloter. Dette drama skildres i detaljer på en frimærkeserie, som kom i 1935, og som foruden situationer fra redningsdåden viser portrætterne af professor Schmidt, „Tjeljuskin“s kaptajn Woronin og de syv piloter.

Graf Zeppelins nordpolsfart blev fejret i Sovjet i 1931 med mærker, der viser luftskibet over isbryderen „Malygin“ i Ishavet, og i 1932 kom to mærker i anledning af en polflyvning fra Franz Josefsland til Archangelsk. En eskimo i kajak findes på en etnografisk serie fra 1933 og et ishavsmotiv på en luftpostserie fra 1934. Så kom nye polflyvninger, gennemført non-stop Moskva-USA i juni og juli 1937, og det blev fejret med frimærker det følgende år. Herpå fulgte en ny miniatureskildring af en bemærkelsesværdig indsats i polarforskningen. Det var J. E. Papanin's bidrag til en ekspedition, arrangeret af professor Schmidt i 1937-38. Sammen med tre videnskabsmænd tog Papanin på selve Nordpolen ophold på en isflage og drev med isen i 274 døgn ned langs Grønlands østkyst for til sidst at blive undsat ud for Scoresbysund af isbryderne „Taimyr“ og „Murmansk“. Mærkerne viser mødet med isbryderne og portrætter af Papanin, Krenkel, Federov og Schirschov. Det er formentlig undsætningen af denne ekspedition, som også er motivet for et frimærke, der kom i 1959 til ære for A. S. Posov, pioner inden for kortbølgeradioen. Papanins navn forekommer igen på et sæt frimærker fra 1940, udsendt til ære for mandskabet på isbryderen „Ssedov“, som i Ishavet undsatte en senere Papanin-ekspedition på isbryderen „J. Stalin“. „Ssedov“ var navngivet efter polarforskeren, kaptajnløjtnant G. J. Ssedov, som i 1952 blev mindet med et frimærke på hans 75 års fødselsdag, den 4. juli.

Midt under krigen - i april 1943 - havde Sovjets postvæsen tanke for at hædre vor store landsmand Vitus Bering med fire frimærker i anledning af 200 året for opdagelsen af Beringsstrædet. Mærkerne har to motiver: St. Elias-bjerget samt et kort over strædet med Berings karavel som sidevignet. I 1957, den 6. februar, kom et nyt Beringfrimærke, dennegang i anledning af 275 årsdagen for hans fødsel. Et pragtfuldt ishavsmotiv fra Kap Deshnev finder man i 1949 på et sæt mærker i anled-



Eksempler fra Sovjets fyldige polarfilateli:

USSR-USA flyvning 1937, to mærker fra Tjeljuskin-ekspeditionens undsætning, derunder et mærke for Vitus Bering.

Videre Papanin-ekspeditionens medlemmer, Nordpol-stationen og nordlys, mærket for A. S. Posov, ishavets hersker, Graf Zeppelin og „Malygin“, Papanin-ekspeditionen undsættes af „Taimyr“ og „Murmansk“, isbryderen „Ssedov“ og Deshnev's opdagelse af Nordøstpassagen.

ning af 300-året for S. I. Deshnevs opdagelse af Nordøstpassagen i et primitivt fartøj, som vises på sættets andet mærke.

Vi er dermed nået frem til de nyeste arktiske forskninger. I 1955 oprettede russerne på ny en videnskabelig station på Nordpolen og forevigede denne på tre frimærker, og det følgende år kom et nyt Nordpol-frimærke for at markere, at nu havde man efterhånden oprettet seks sådanne stationer. I rumfartsalderen blev der på Radioens Dag i 1958 udsendt et frimærke, som viste radiofoniens anvendelse fra Kreml til Sputnik og ishavssejladsen, og endelig rundede man Det Geofysiske År af med en frimærkeserie, som blandt andet viser et sindrigt instrument til måling af nordlys og for at demonstrere de resultater, der var nået, viste man i efteråret 1959 i en serie med store passagerlinere, at der nu var regelmæssig passagertrafik på Murmansk, muliggjort bl. a. ved atom-isbryderen „Lenin“, som kort forinden var kommet på frimærke.

Desværre tillader pladsen hér kun at give en oversigt over frimærker med polar-motiver. Så mange er der. Derfor skal det blot nævnes, at lande som Polen og Ungarn også har udsendt frimærker med motiver fra Arktis, nemlig i forbindelse med Det Geofysiske År, og strengt taget burde man måske også tage enkelte mærker fra Island og Finland med, men det får være.

Derimod bør det noteres, at man til trods for vor nære tilknytning til Grønland skal lede med lup blandt Danmarks frimærker for at finde et med et arktisk motiv. Det findes imidlertid - nemlig mærkerne fra 1941 i anledning af Vitus Berings 200 års dødsdag, men ligefrem iøjnefaldende er det ikke. I betragtning af, at Danmark indtager en pionerstilling inden for polarforskningen og har fostret berømtheder som Knud Rasmussen, Mylius Erichsen og Peter Freuchen, kan dette resultat kun betegnes som pauvert.

Generaldirektoratet for Post- og Telegrafvæsnet har overset en række muligheder for at vise Grønland interesse.

Det kunne for eksempel passende være sket i 1952 for at markere, at Grønland blev en med amterne ligestillet del af Danmark.

Det kunne være sket i 1958 i 25 året for anerkendelsen af Danmarks suverænitet ved den internationale domstols kendelse i Haag 1933.

Det kunne være sket i 1958 til minde om Mylius Erichsen i 50 året for Danmarksekspeditionen.

Det kunne være sket i 1958 i anledning af 25 året for Knud Rasmussens død.

Og det *kan* ske i 1960 i 50 året for Knud Rasmussens grundlæggelse af kolonien Thule, hvilket gav anledning til, at Grønland blev dansk.